

Д. Лідер. Театр для себе / Упоряд. О. Островерх. – К.: Факт, 2004. – 104 с., іл.

Творчість видатного українського сценографа, народного художника України, лауреата державної премії СРСР, лауреата Шевченківської премії, дійсного члена Академії мистецтв України, професора Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Д. Лідера неодноразово висвітлювалася в монографіях (серед яких найвідоміші дослідження Г. Коваленка (1980 р.) та В. Березкіна (1988 р.)), у багатьох статтях, в оглядах сценографічних сезонів. Кожна його нова вистава завжди привертала увагу художніх критиків, тому що ставала суттєвим артефактом сезону, вражала глибинністю підходів та незвичністю творчих виявів. Проте була у творчості Д. Лідера ще одна сторона, яка становила невід'ємну частину його складної творчої натури й

виявилася в низці статей, що з'являлися у пресі в останні роки життя художника. Ідеться про теоретично-філософську складову мистецької спадщини майстра, про притаманний йому постійний пошук сенсу життя та творчості, про бажання зрозуміти Всесвіт і людину в ньому.

Кожна вистава ставала для Д. Лідера ґрунтом для глибоких мистецьких роздумів. На будь-якому драматургічному матеріалі (Шекспір, Коломієць, Зарудний або Чехов) він вибудовував свою систему світобачення, закладав у сценографічні образи величезну енергію творчих взаємозв'язків. Ця робота не закінчувалася з виходом вистави. Власний театр Д. Лідера продовжував своє існування у свідомості художника, зростав зсередини, збагачувався новими роздумами, переходив на інший рівень буття або на новий рівень внутрішньої глибини. Художник створював театр для себе, бо відчував потребу відкривати і в собі, і в людях, які були поряд, найскладніші зв'язки. Він був не лише режисером і, звичайно, сценографом цього театру, він програвав його в собі і завжди лишався не менш здивованим глядачем.

Досліджувати та писати про ці більш тонкі речі надзвичайно складно, тому приємно, що над рецензованим виданням працювали талановиті люди (автор концепції та упорядник – мистецтвознавець О. Островерх, оформлення художника С. Маслобойщикова), яким вдалося створити своєрідний поліграфічний еквівалент, гідно представити філософський театр художника в усій його складності та багатовимірності. Основний зміст видання складають тексти, зібрані в різні роки або надиктовані митцем. Тексти-спогади, тексти-роздуми, тексти-рефлексії...

Відкриває збірник вступна промова режисера М. Резніковича. Презентуючи митця, він зазначає, що «Д. Лідер – ціла епоха в розвитку сценографії в Україні, справжній майстер образно-дієвої режисури сценографічного простору... У своїх просторових вирішеннях він поєднував предмет і мета-

РЕЦЕНЗІЇ

фору, театральну гру й життя, де форма дивовижної простоти завжди насичена глибоким філософським змістом...” (с. 5). Далі, після мистецтвознавчої презентації, говорить сам художник. В автобіографічному есе він згадує про свою молодість, про навчання в академії, про початок мистецької діяльності. Перегортаючи сторінки видання та роздивляючись архівні фотографії, читач неначе потрапляє на священну територію, деякі з шляхів якої вже давно відомі художникові, а деякі з них він проходить уперше, не залишаючи можливості дивувати себе і нас. Найцінніше в цій праці – думка та слово майстра, які реалізуються в монологах та промальовуються в ескізах. Малюнки, що супроводжують текстову частину, не просто ілюструють текст. Створені пензлем митця простори та персонажі відкривають творчу лабораторію художньої рефлексії Лідера. Персонажі художника ніби продовжують жити, любити, страждати, шукати істину, ставити запитання...

Читачеві й глядачеві дозволяється спостерігати та вслуховуватися в повільну канву роздумів, переходити з одного часу в інший, перетинати культурні та часові простори. Учитуючись в матеріал, відчуваєш себе співрозмовником талановитої людини, яка ділиться роздумами про надзвичайно цікаві речі про життя та долю, про драматургію та сценічний простір, про себе та про нас. Повільна розмова та ескізи-роздуми поряд. Якоїсь миті читач перетинає невидиму грань і опиняється в іншому вимірі, де філософськи поєднані тексти та малюнки

підштовхують до бажання творити, де читач відчуває себе мудрою обдарованою людиною, здатною шукати відповіді на складні запитання життя та творчості.

Книга театральна за своїм мисленням, за основами пропонованого макетування, за тим, як розміщено текстовий матеріал, як втілений він в ескізних розробках художника до “Короля Ліра” та інших робіт Лідера. Читачеві від самого початку ненав’язливо пропонують включитися в своєрідну творчу гру. Він отримує можливість розкріпачити власну свідомість, зазирнути за лаштунки театру митця, пройти поряд з ним. З чимось ви не погоджуєтесь, щось здивувало чи щось сподобалося. Не зупиняйся, шановний читачу, йди далі, шукай відповіді на свої запитання. Ті самі підходи лежать і в основі педагогічної практики Д. Лідера – людини, яка зростила навколо себе багато талановитих людей. Він умів відкривати в людях, що знаходилися поруч з ним, усе найкраще, найталановитіше, учив їх думати й творити власне життя.

Авторам збірника вдалося узагальнити великий фактологічний матеріал, ввести в культурний обіг цікаві, а іноді й невідомі до цього факти, знайти свій підхід до осмислення та гідної презентації творчо-філософської лабораторії художника. Зостається лише подякувати авторам збірника за талановиту роботу, яка органічно увіллється у творчу спадщину митця, а читачів привітати з новим відкриттям Театру Лідера, який, безумовно, стане й театром для нас.

Ковальчук О.